

Príprava študentov stredných škôl na úseku civilnej ochrany ako dôležitý komponent bezpečnosti v obciach

Preparation of secondary school students in the field of civil protection as an important component of security in municipalities

Ing. Jozef Kubás, PhD.

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, Ul. 1.mája 32 010 26 Žilina

Kontakt: jozef.kubas@uniza.sk

Bc. Patrícia Gapová

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva Katedra technických vied a informatiky, Ul. 1.mája 32 010 26 Žilina

Kontakt: gapova6@stud.uniza.sk

ABSTRAKT

Ochrana života, zdravia, majetku a životného prostredia obyvateľov je potrebou všetkých krajín na svete. Pre zabezpečenie týchto potrieb bol vytvorený systém civilnej ochrany. Poznanie civilnej ochrany v Slovenskej republike prináša širšie poznatky o danej problematike a dokáže priniesť možnosti na zlepšenie riešenia mimoriadnych udalostí. Je dôležité, aby obyvatelia obcí ovládali základné zásady správania sa pri vzniku mimoriadnej udalosti. To umožní obciam pružnejšie reagovať na prípadné krízové javy a chrániť obyvateľstvo. Článok je zameraný na možnú prípravu obyvateľstva na úseku civilnej ochrany pomocou prednášok na stredných školách. Výsledky prieskumu na vybranej škole potvrdzujú potrebu prípravy takouto formou. Súčasťou článku sú navrhované možnosti prípravy študentov stredných škôl na úseku civilnej ochrany.

Kľúčové slová: Civilná ochrana, bezpečnosť, kvalita života, obec, mimoriadne udalosti, krízové javy, príprava študentov.

ABSTRACT

Protection of life, health, property and environment of the inhabitants is a need of all countries in the world. A system of civil protection was created to ensure these needs. Knowledge of civil protection in the Slovak Republic brings broader knowledge about the given issue and can bring opportunities to improve the solution of extraordinary events. It is important that the inhabitants of municipalities would have the basic principles of behavior in the event of an emergency. This will allow municipalities to react more flexibly to possible crisis phenomena and protect the population. The article is focused on the possible preparation of the population in the field of civil protection by means of lectures at secondary schools. The results of the survey at the selected school confirm the need for such preparation. Part of the article is the proposed training options for high school students in the field of civil protection.

Key words: Civil protection, safety, quality of life, community, emergency events, crisis phenomena, student preparation

1. ÚVOD

Kvalita života má množstvo komponentov. Veľkú časť tvorí životný štandard, teda množstvo financií a prístup ľudí k tovarom a službám. Tieto ukazovatele možno pomerne jednoducho merať. Ďalšie komponenty, ako sloboda, šťastie, umenie, kvalita životného prostredia, pocit bezpečia a inovácia sa dajú merať omnoho ťažšie. Práve bezpečnosť patrí medzi hlavné ukazovatele kvality života. Charakterizovať ju možno pomocou subjektívneho vnímania občanov alebo pomocou objektívnych štatistických ukazovateľov. Bezpečnosť je už oddávna jednou z najsilnejšie pociťovaných ľudských potrieb. Orgány štátnej správy, samosprávnych krajov a obce sa ju snažia poskytnúť ako službu občanom.

Problematika bezpečnosti je ale podstatne zložitejšia, nakoľko ju ovplyvňuje množstvo faktorov. Medzi tieto môžeme zaradiť rôzne krízové javy alebo mimoriadne udalosti, ktoré negatívne vplyvajú na prostredie v ktorom vznikajú. Mimoriadne udalosti sú ťažko predvídateľné a môžu vzniknúť na rôznych miestach. Preto je potrebné, aby obyvatelia vedeli správne reagovať na takéto udalosti. Práve civilná ochrana je systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku pred takýmito udalosťami. Civilná ochrana sa zaoberá aj prípravou obyvateľov na zvládanie mimoriadnych udalostí, no je potrebné, aby mali obyvatelia záujem sa v tomto smere pripravovať.

2. CIVILNÁ OCHRANA V KONTEXTE BEZPEČNOSTI

Bezpečnosť je charakterizovaná rôzne, jej definície nie sú v rozpore, skôr sa navzájom dopĺňajú. Podľa Terminologického slovníka krízového riadenia sa bezpečnosť chápe ako „stav spoločenského, prírodného, technického, technologického systému alebo iného systému, ktorý v konkrétnych vnútorných a vonkajších podmienkach umožňuje plnenie stanovených funkcií a ich rozvoj v záujme človeka a spoločnosti“ (Šimák 2005).

Belan (2015) charakterizuje bezpečnosť z viacerých hľadísk. Prvé hľadisko hovorí o bezpečnosti ako o prípustnej miere nebezpečenstva a neprítomnosti bezpečnostných rizík, ktorých úroveň je vyššia ako prijateľné riziko. V rámci druhého hľadiska môžeme bezpečnosť chápať ako subjektívny pocit, pri ktorom sa objekt cíti neohrozene. Tretí pohľad na bezpečnosť opisuje tento termín ako schopnosť objektu, procesu alebo javu ochraňovať svoju podstatu z hľadiska svojej vnútornej i vonkajšej stránky. Podľa Belana (2015) je bezpečnosť nevyhnutná pre existenciu života v prírode, na Zemi ako i v spoločnosti. Má dôležitý význam pre fungovanie štátu, inštitúcií a organizácií aj pre existenciu človeka ako jednotlivca.

Bezpečnosť je definovaná aj v Ústavnom zákone č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. Ten definuje bezpečnosť ako „stav, v ktorom je zachovávaný mier a bezpečnosť štátu, jeho demokratický poriadok a zvrchovanosť, územná celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc štátu, základné práva a slobody a v ktorom sú chránené životy a zdravie osôb, majetok a životné prostredie“.

Podľa Nováka (2010) je bezpečnosť stav spoločenského, technického a technologického alebo prírodného systému, ktorý v určitých vnútorných a vonkajších podmienkach zabezpečuje plnenie stanovených funkcií a umožňuje rozvoj týchto funkcií pre potreby jednotlivca a spoločnosti.

Protipólom bezpečnosti je pojem nebezpečenstvo. Ako tvrdí Šimák (2016), nebezpečenstvo je skrytá vlastnosť objektu, ktorá môže spôsobiť nepredvídateľný negatívny jav. Nebezpečenstvo je latentná vlastnosť materiálu, technického zariadenia alebo pracovnej činnosti, ktorá dokáže spôsobiť škody.

Civilná ochrana sa snaží vytvárať prijateľné bezpečné prostredie. Podľa zákona č. 42/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o civilnej ochrane obyvateľstva je civilná ochrana „systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj

určenie postupov a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí“. Poslaním civilnej ochrany v čase, keď nastane mimoriadna udalosť alebo je vyhlásená mimoriadna situácia, je chrániť život, zdravie a majetok a vytvárať podmienky na prežitie.

Civilnú ochranu riadi Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, následne sú pôsobiace útvary okresný úrad v sídle kraja, okresný úrad, samosprávny kraj a obce. Každý z nich má určité kompetencie. Medzi základné úlohy civilnej ochrany patrí:

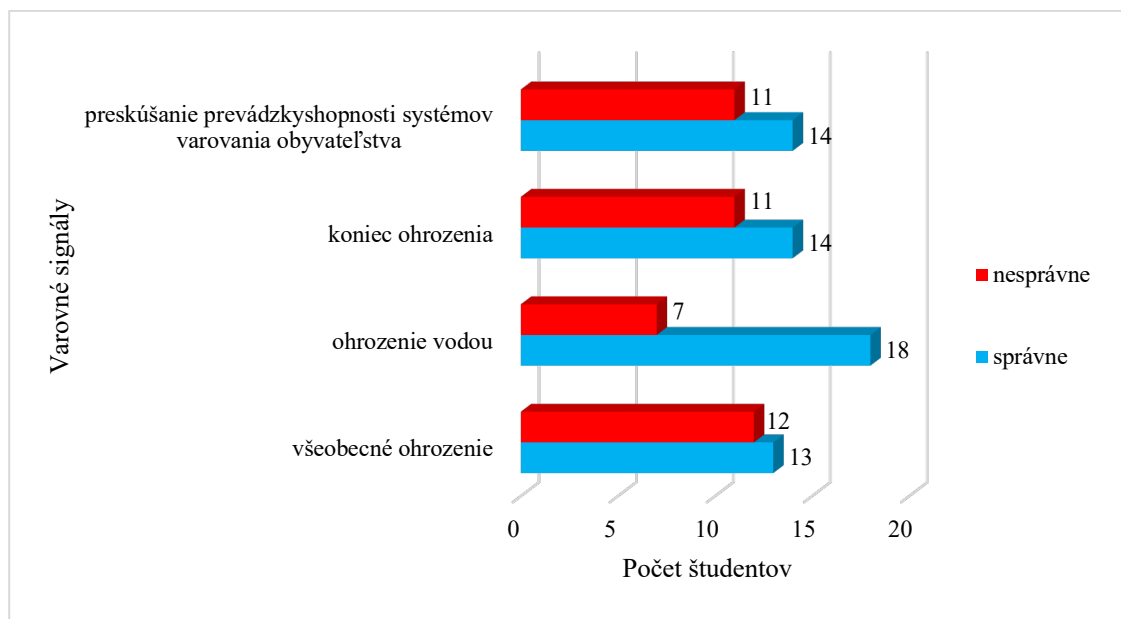
- organizovanie, riadenie a vykonávanie záchranných prác, medzi ktoré patrí hlavne záchrana osôb, poskytnutie predlekárskej a lekárskej pomoci, vyslobodzovanie osôb a presun ranených,
- organizovanie a zabezpečovanie hlásnej informačnej služby,
- poskytovanie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania,
- zabezpečenie a vykonávanie ukrytia a evakuácie
- vykonávanie protiradiačných, protichemických a protibiologických opatrení,
- organizovanie, riadenie a vykonávanie prípravy na civilnú ochranu,
- posúdenie umiestnenia stavieb a dodržiavanie záujmov civilnej ochrany na teritóriu pri územnom a stavebnom konaní a technických parametrov zariadení civilnej ochrany,
- zabezpečenie a vykonávanie edičnej, vedeckovýskumnej a vývojovej činnosti v civilnej ochrane (Zákon č. 42/1994 Z. z.).

3. ZNALOSTI PROBLEMATIKY CIVILNEJ OCHRANY NA VYBRANEJ ŠKOLE

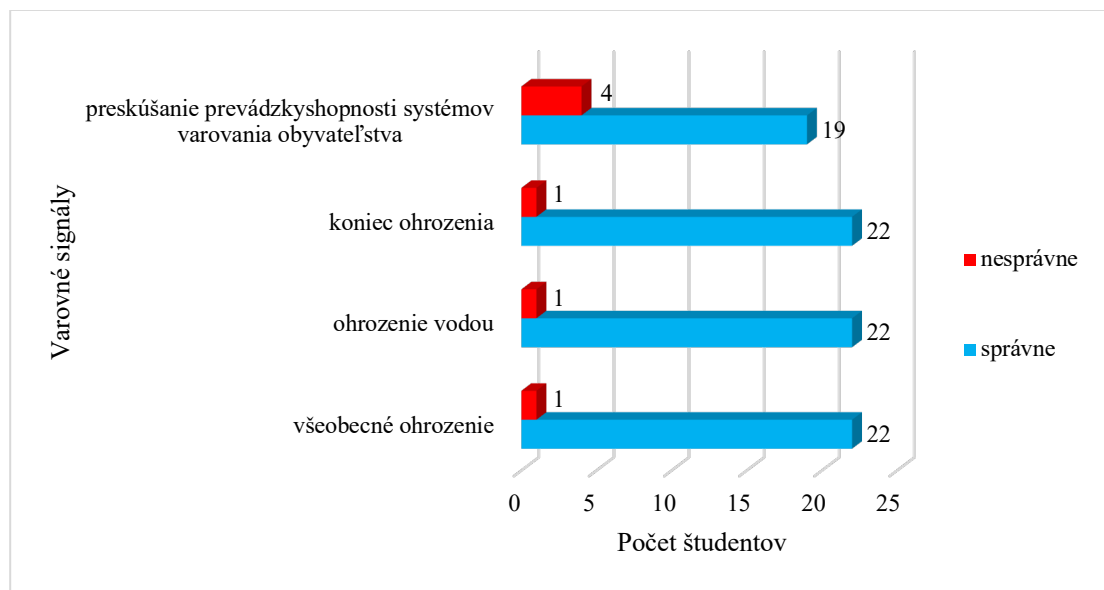
Na overenie znalostí na úseku civilnej ochrany bola na vybranej strednej škole uskutočnená prednáška o ochrane pred krízovými javmi. Súčasťou prednášky bolo overovanie teoretických vedomostí študentov pomocou štyroch otázok. Študenti boli rozdelení do 3 skupín, kde 1. skupine boli rozdané dotazníky a zodpovedali na otázky pred prednáškou. 2. skupine boli rozdané dotazníky, na ktoré odpovedali pred prednáškou aj po prednáške. Študenti v tejto skupine vedeli, aké otázky ich budú čakať po prednáške, vzhľadom na to, že tie isté otázky im boli položené už pred prednáškou. Študentom v 3. skupine bol rozdán dotazník až po prednáške a teda nevedeli, aké otázky im budú položené. Celkový počet študentov bol 32, pričom v 1. skupine ich bolo 9, v 2. skupine 16 a v 3 skupine bolo 7 študentov.

Obrázok 1 zobrazuje vedomosti študentov o varovných signáloch pred prednáškou. V rámci otázok mali pri jednotlivých signáloch priradiť správny tón a trvanie, prípadne mohli

označiť možnosť „neviem odpovedať“. Na obrázku 1 je možné vidieť, že viac ako polovica študentov, ktorým bola položená otázka pred prednáškou, ovláda jednotlivé varovné signály. Z celkového počtu 25 študentov nepozná varovný signál pre preskúšanie prevádzkyschopnosti systémov varovania obyvateľstva a signál pre koniec ohrozenia 11 študentov, signál, ktorý signalizuje ohrozenie vodou, nepozná iba 7 študentov a signál pre všeobecné ohrozenie nepozná 12 študentov. Táto istá otázka, bola položená aj študentom v 2. a 3. skupine, teda po prednáške. Na obrázku 2 sú zobrazené ich odpovede.

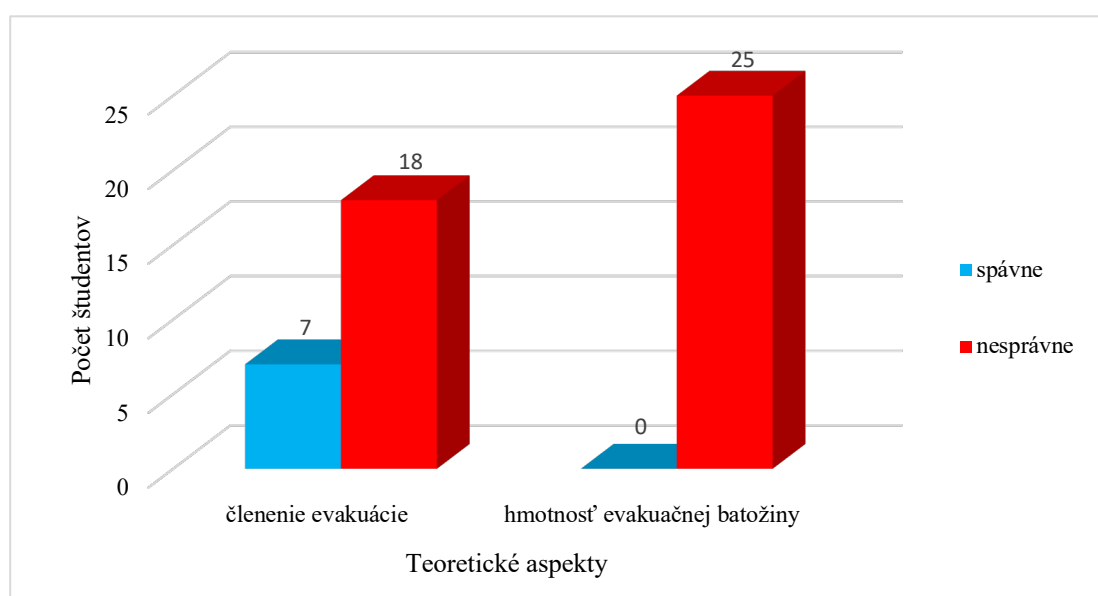
Obrázok 1 Vedomosti študentov o jednotlivých varovných signáloch (pred prednáškou)

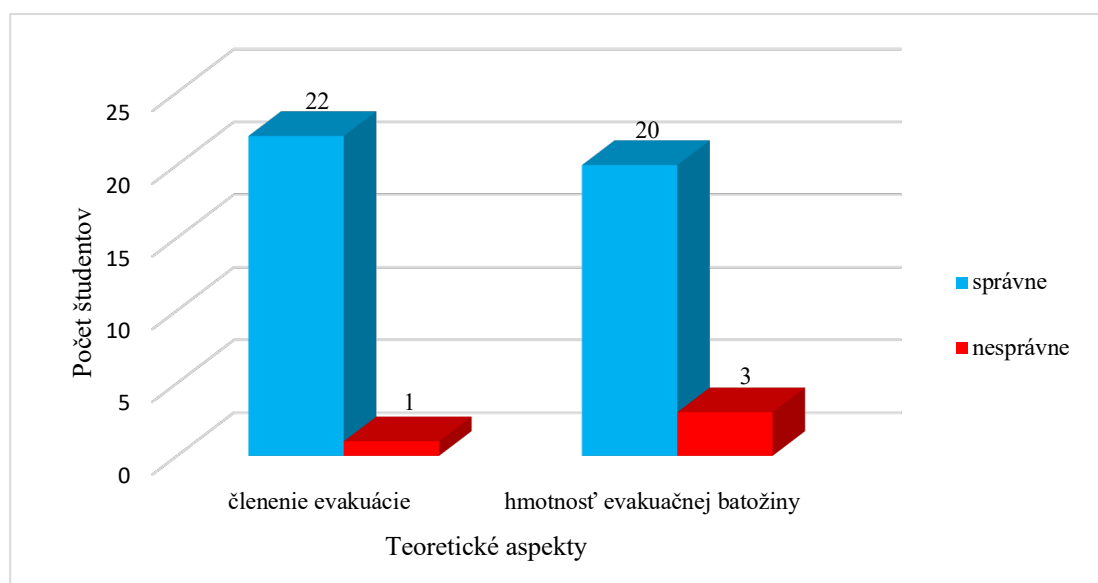
Obrázok 1 Vedomosti študentov o jednotlivých varovných signáloch (po prednáške)

V porovnaní s obrázkom 1 je možné vidieť pozitívnu zmenu odpovedí. Väčšina študentov na otázku o jednotlivých varovných signáloch odpovedala správne. Varovný signál pre všeobecné ohrozenie, ohrozenie vodou a koniec ohrozenia nepoznal po prednáške iba 1 študent a signál pre preskúšanie prevádzkyschopnosti systémov varovania obyvateľstva nepoznali po prednáške 4 študenti.

Ďalšie dve otázky, ktoré boli študentom položené sa týkali teoretických aspektov o civilnej ochrane. Jedna otázka pozostávala z členenia evakuácie a druhá otázka sa týkala hmotnosti evakuačnej batožiny. Na obrázku 3 sú zobrazené odpovede študentov týkajúce sa teoretických aspektov pred prednáškou.

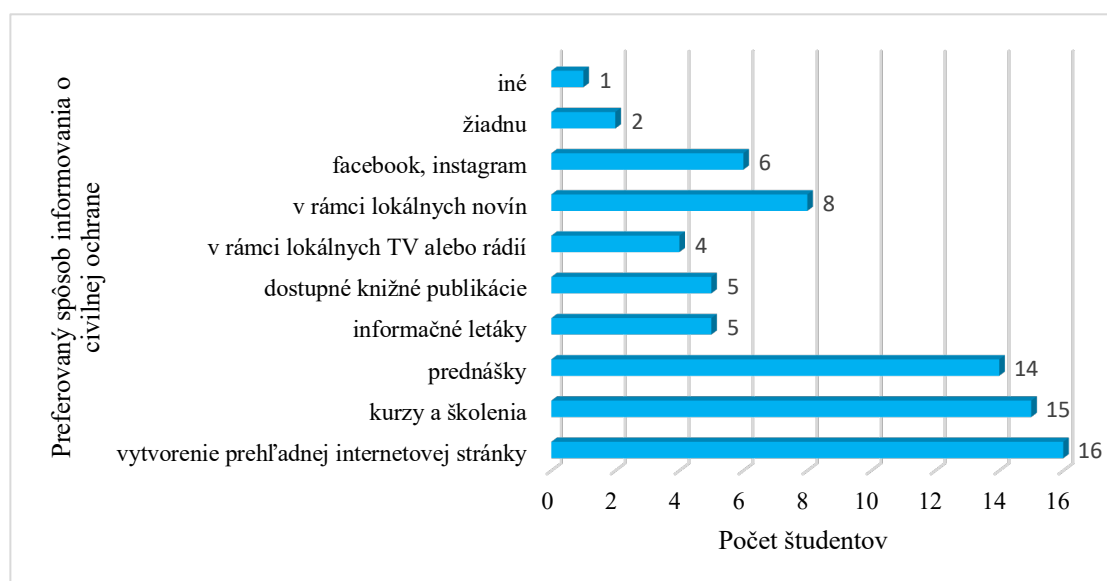

Obrázok 3 Vedomosť študentov o teoretických aspektoch civilnej ochrany (pred prednáškou)

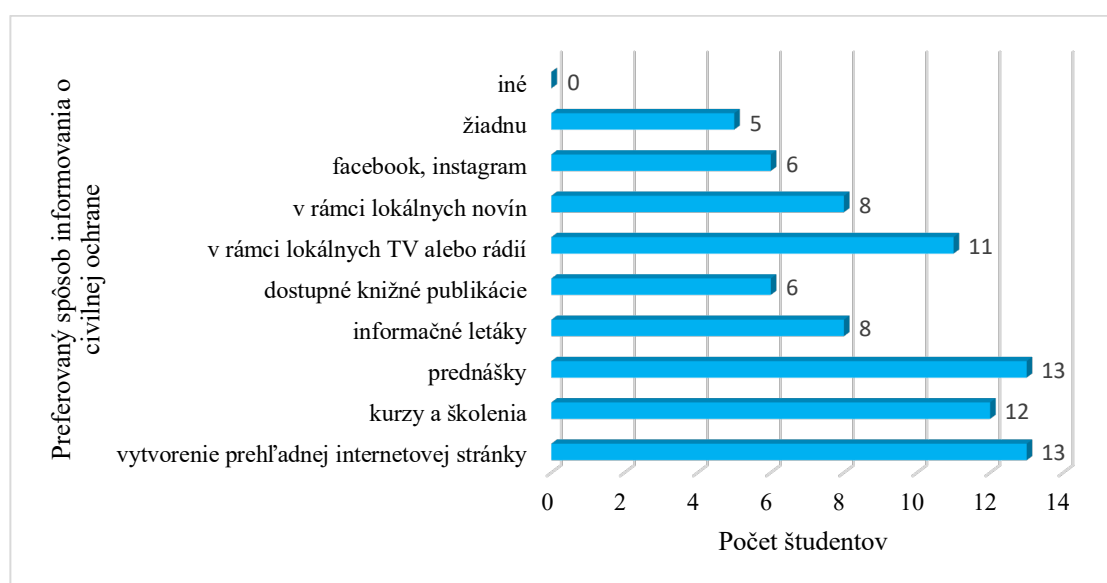

Obrázok 4 Vedomosti študentov o teoretických aspektoch civilnej ochrany (po prednáške)

Na obrázku 3 je možné vidieť, že väčšina študentov neovláda teoretické aspekty civilnej ochrany. To, ako sa člení evakuácia, vedelo len 7 študentov a na otázku týkajúcu sa hmotnosti evakuačnej batožiny nevedel odpovedať ani jeden študent. Obrázok 4 zobrazuje odpovede študentov, ktorí odpovedali na tieto isté otázky po prednáške. Na obrázku 4 v porovnaní s obrázkom 3 je opäť možné vidieť pozitívnu zmenu. Po prednáške odpovedala väčšina študentov správne. Iba 1 študent nevedel, ako sa člení evakuácia a 3 študenti nevedeli, aká je hmotnosť evakuačnej batožiny. Poslednou otázkou v dotazníku pre študentov bola, aký spôsob informovania o civilnej ochrane by preferovali. Obrázok 5 zobrazuje odpovede študentov, ktorí odpovedali na túto otázku pred prednáškou.

Obrázok 5 Preferovaný spôsob informovania o civilnej ochrane u študentov (pred prednáškou)

Obrázok 6 Preferovaný spôsob informovania o civilnej ochrane u študentov (po prednáške)

Medzi najpreferovanejšie spôsoby informovania o civilnej ochrane patrí vytvorenie prehľadnej internetovej stránky, kurzy a školenia a prednášky. Je možné dedukovať, že kurzy a školenia spolu s prednáškami volili študenti práve z toho dôvodu, že by sa to netýkalo vzdelávania v rámci ich voľného času, ale v rámci vyučovania. Na obrázku 6 sú zobrazené odpovede študentov, ktorí odpovedali na rovnakú otázku po prednáške.

Odpovede na obrázku 6 sa v porovnaní s obrázkom 5 výrazne nezmenili. Medzi najpreferovanejšie spôsoby informovania o civilnej ochrane patrí opäť vytvorenie prehľadovej internetovej stránky, kurzy a školenia a prednášky.

4. ZÁVER

V rámci pilotného projektu, ktorý bol zameraný na propagáciu Žilinskej univerzity v Žiline, Fakulty bezpečnostného inžinierstva a na zisťovanie vnímania problematiky civilnej ochrany, bola uskutočnená prednáška na vybranej strednej škole. Bolo zistené, že študentov prednáška spojená s diskusiou zaujala. Študentom boli poskytnuté dotazníky pred prednáškou a po prednáške. Výsledky prieskumu poukazujú na to, že vedomosti študentov sa prehĺbili a počet správnych odpovedí po prednáške sa zvýšil. Aby mali odpovede vyššiu výpovednú hodnotu, bolo by vhodné u tých istých študentov zopakovať vyplnenie dotazníka a zorganizovať diskusiu na danú tému po niekoľkých mesiacoch.

Prednášky na stredných školách by boli teda vhodné riešenie zlepšovania povedomia o civilnej ochrane. Prednášky by mohli pripravovať študenti Fakulty bezpečnostného inžinierstva v súčinnosti s vyučujúcimi a boli by nahrávané a následne zdieľané online podľa potreby. Na Fakulte bezpečnostného inžinierstva sa vyučuje predmet Civilná ochrana. Práve absolventi tohto predmetu majú potrebné znalosti a vedia správnou formou zdieľať informácie. Prednášky by mali byť doplnené o rôzne pomôcky ako je napríklad materiál civilnej ochrany (ochranné obleky, protiplynové masky.....), ktorý by mohli študenti skúšať. Fakulta disponuje aj okuliarmi na virtuálnu realitu a rozšírenú realitu. Plánuje sa tvorba konkrétnych scenárov, pomocou ktorých by študenti interaktívnou formou dokázali lepšie pochopiť dôležitosť znalostí na úseku civilnej ochrany.

POĎAKOVANIE

Článok bol spracovaný v rámci projektu VEGA 1/0628/22 Výskum bezpečnosti v obciach s ohľadom na kvalitu života obyvateľov a KEGA 042ŽU-4/2022 Virtuálna realita a jej využitie na zefektívnenie vzdelávania a prípravy obyvateľstva na krízové javy.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

BELAN, L., 2015. Bezpečnostný manažment. Bezpečnosť a manažérstvo rizika. Prvé vydanie. Žilina: EDIS. ISBN: 978-80-554-1138-5.

NOVÁK, L. a kol., 2010. Plánovanie zdrojov na riešenie krízových situácií. Bratislava: Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. ISBN 978-80- 970272-4-7.

ŠIMÁK, L. a kol., 2005. Terminologický slovník krízového riadenia [online]. Žilina: Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline, [cit. 2022-06-10]. ISBN 80-88829-75-5. Dostupné z: <http://fsi.uniza.sk/kkm/files/publikacie/tskr.pdf>

ŠIMÁK, L., 2016. Krízový manažment vo verejnej správe. Druhé prepracované vydanie. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline: EDIS. ISBN 978-80-554-1165-1.

Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva.